

1

Met een klap slaat Merel het portier van haar rode Mini dicht. Ze zucht hoorbaar terwijl ze de leren tas gevuld met dossiers om haar schouder hangt. Wat een dag! Haar nieuwe, glimmende schoenen wijzen naar thuis. Er zit alweer een krasje op. Vast ontstaan tijdens dat gedoe bij haar bureau vandaag.

Ze roept haar gedachten een halt toe, recht haar schouders, steekt de parkeerplaats over en loopt de Oosterkerkstraat in. Auto's zoeven langs haar heen. Geïrriteerd schuift ze het hengsel van de tas naar een minder pijnlijke plek op haar schouder. Het dossier van de familie Maas – tussen al die andere – drukt niet alleen zwaar op haar lichaam maar ook op haar geest. Haastig tikken haar hakken over de straat.

Vader Maas belde vanochtend. Laaiend. Een uur later stond hij aan haar bureau. De kleine oogjes in zijn grote hoofd verteerden haar bijna. Zijn vlezige handen lieten zweetplekken achter op het donkerbruine hout. Of ze seniel geworden was? Of ze zélf weleens voor de rechter had gestaan? Of ze kennis wilde maken met zijn vuisten? Wat kon ze zeggen? Zij had de rechter geadviseerd om deze man uit de ouderlijke macht te ontheffen. En niet voor niets. Er waren twee collega's voor nodig geweest om de man bij haar bureau vandaan te trekken. Uiteindelijk kwam ze met de schrik vrij. Gelukkig.

Even houdt Merel haar pas in voordat ze de Katoenbrug oversteeft en rechtsaf de Oranjegracht inslaat. Adem diep uit, maant ze zichzelf. Ze knijpt haar ogen toe om de stekende hoofdpijn die haar

sinds het voorval teistert, de kop in te drukken. Twee kwetterende eenden achtervolgen elkaar in de gracht. De geluiden van het asfalt verdwijnen naar de achtergrond. In haar hoofd zit ze nog achter haar bureau, waar de zweetgeur van meneer Maas haar bijna deed kolhalzen. Stel dat haar collega's niet in de buurt waren geweest? Stel dat niemand had gezien dat Maas zijn arm naar haar uitstreekte om haar, ja, wat eigenlijk? Ze knippert met haar ogen in een poging het beeld van zijn vlezige vingers van haar netvlies te krijgen. Tijdens haar studie, en trouwens ook later nog, toen ze al advocaat en mediator was, heeft ze genoeg rollenspellen gedaan om zich voor te bereiden op situaties als deze. Maar casus en realiteit ...

Een verdwaalde toerist passeert, knikt haar vriendelijk toe. Merel knikt terug. Iets wat Kais nooit zou doen. Hij heeft een hekel aan lieden die door hun straat marcheren met in hun ene hand een of ander boekje met een stadsrondleiding en in hun andere een camera. Dat laatste vindt hij het grootste probleem. En dat terwijl juist hij in eerste instantie zo gecharmeerd was van de monumentale status van hun huis. Ze trekt een wenkbrauw op. Voor wat hoort wat, toch?

Diezelfde woorden fluisterde Emiel haar vanochtend ook quasi nonchalant toe, nadat hij vader Maas eigenhandig de deur had uitgewerkt. Haar maag maakte bij zijn woorden, dichtbij haar oor, allerlei rare sprongen.

Het broeit al langer tussen hen. Blikken tijdens vergaderingen. Lange gesprekken bij het koffiezetapparaat – vorige week pakte hij haar handen, om ze zeker twee minuten lang niet meer los te laten. Hij komt te pas en te onpas haar kamer binnengelopen met een vraag, een kop koffie of een stapel papieren die hij 'alvast geprint' heeft.

Een snelle blik op haar horloge vertelt Merel dat Kais vast al thuis is met de meiden. Meestal staan Jasmijn en Aiden haar in de deur-opening op te wachten. Een schattig gezicht, maar eigenlijk vindt ze het onverantwoord, met de gracht op maar een paar meter afstand. 'Maak je niet druk', zegt Kais standaard als ze hem erop aanspreekt.

Deze keer is dat niet nodig. Het is stil bij de deur. Ze werpt opnieuw een blik op haar pols. Halfzeven. Kais zal toch niet weer te laat zijn? Eten ze pas na zevenen, *again*. Om acht uur heeft ze met Fenne in het fitnesscentrum afgesproken. Je kunt ook echt niet rekenen op die man ...

Voor de deur houdt Merel stil. Haastig steekt ze haar vrije hand in haar jaszak. De sleutelbos rammelt tussen haar vingers als ze hem omhoog vist en een snelle blik door het raam werpt. Niemand. Ze steekt de sleutel in het slot en zwaait de deur open. Eén blik op de kapstok vertelt haar wat ze eigenlijk al weet: hij is er niet. Ze gromt. 'Als jij straks thuiskomt, kerel ...'

Zal ze hem bellen? Misschien beter van niet, ze kan zich waarschijnlijk niet inhouden. Trouwens, wat dan nog? Met boze tikken klikken haar hakken over de roodbruine tegels van de gang, richting de keuken die zich aan de achterkant van het huis bevindt. Met een klap slingert ze de tas op het strakke aanrecht. Gehaast gaan haar vingers over de viercijferige code van haar iPhone. 'Eens kijken waar je uithangt.' En dan ziet ze het. Vijftien gemiste oproepen. Van Kais.

'Wat?' Geschrokken draait Merel zich om en laat zich met haar rug tegen het aanrecht zakken. 'Ik zat in de auto ... Ik hoorde het niet, oké?' Met haar linkerhand duwt ze tegen haar slapen. 'Daar hebben we het later nog wel over. Vertel me liever sinds wanneer je

met Jasmijn in het ziekenhuis bent.’ Merel knikt, knijpt haar ogen samen. ‘Hoe gaat het met haar?’ Ze laat zich via de zwarte houten deurtjes van de keukenkastjes op de koude vloer zakken. Haar ogen dwalen door de bescheiden, vierkante ruimte. Ze hadden eigenlijk al lang met z’n viertjes om de eettafel moeten zitten. ‘Ik kom naar jullie toe. Aiden is bij jou, neem ik aan?’ Ze voelt hoe haar maag in de knoop draait, een misselijke leegte vult haar buik. In haar ogen wellen tranen op die al de hele dag op hun kans wachten. ‘Oké’, weet ze nog uit te brengen voordat haar duim naar de rode knop op het beeldscherm glijdt.

Ze voelt haar wangen nat worden. Een traan drupt op haar hand. En nog één. Haar oudste meisje; een dubbele beenbreuk, bewusteloos. Een korte flits van woede breekt door de machteloosheid die haar plotseling overspoelt. Ze is bij de BSO van de glijbaan geduwd door een van de andere kinderen. Alweer! Moeizaam staat ze op. Ze heeft Kais beloofd dat ze Aiden uit het ziekenhuis zal komen halen. Ze moet de turnles van Jasmijn afzeggen. O ja, en Fenne bellen. Alsof de dag nog niet beroerd genoeg is.

Flora, eind augustus 1832

Dicht. Ze moeten dicht blijven. Nog strakker knijpt Flora haar oogleden tegen elkaar, in een wanhopige poging de realiteit buiten te sluiten.

‘Floor.’

Niet kijken. Niet denken. Rusteloos schuiven haar voeten heen en weer over de roodbruine tegels. Dicht. Houd ze dicht.

‘Flora, we moeten de lijkbezorger halen.’

Nee, niet zeggen. Niet praten.

Een warme hand glijdt over haar schouder en knijpt. ‘Floor,’ fluistert moeder, ‘we kunnen hem hier niet laten liggen. Dat is gevaarlijk.’

Flora knikt, haar ogen nog steeds stijf dicht.

Ze voelt hoe moeders vingers zich nog een keer in haar schouder drukken. ‘Ik haal meneer Jonker. Houd afstand, hoor je. Denk aan Martje en Geeske. Alsjeblieft Floor, denk aan hen.’

De warme hand van moeder maakt plaats voor een koude rilling. De nazomer bedekt het bruine water van de Oranjegracht met glinsteringen, de overweldigende stank heeft nog maar pas haar ergste kracht verloren, maar binnen voelt het alsof het vriest.

Achter haar oogleden ziet Flora nog steeds hoe Segers lijkleke gezicht met de uitpuilende ogen blauwzwart kleurde, langzaam maar gestaag. Met geweld duwt ze die laatste herinneringen aan hem opzij. Ze mag niet denken. Ze wil niet voelen wat ze eigenlijk al weet, wat deze dag voor de rest van haar leven betekent. En niet alleen voor haarzelf, ook voor haar dochters, haar moeder, haar broer – als hij nog in leven is. Haar schouders beginnen te schokken. Ze valt van haar stoel, met haar blote knieën op de koude stenen. En huilt.

‘Mama!’ Met gespreide armpjes komt Aiden Merel tegemoet. De zorgen om haar zus tekenen haar gevlekte gezichtje. ‘Mama, Jasmijn is gevallen. Ze gilte heel hard. De juf van de BSO ging jou bellen, maar je was er niet.’

Merel kijkt op. Haar blik kruist die van Kais, die verderop onderuitgezakt op een van de felgroene stoelen van de wachtkamer zit. De kleur van zijn gezicht – hij werd groot onder de Libanese zon – lijkt een tint donkerder in het smetteloze wit van de ruimte. Hij knikt en

kijkt weer naar het oplichtende scherm van zijn telefoon, waarop Nederlandse en Arabische teksten elkaar afwisselen. De benauwdheid in haar borst groeit. Zij kon er toch niets aan doen dat ze haar telefoon nog op stil had staan? Ze zat in de auto. Dat begrijpt hij toch wel?

Ze tilt Aiden in haar armen en loopt de verder lege zithoek in. Een paar IKEA-schilderijtjes met felle kleuren zouden de wachtkamer een knusse sfeer moeten geven, maar bevestigen alleen maar dat ze zich moe en leeg voelt.

‘Waar is ze nu?’ Het klinkt bitser dan ze bedoelde.

Kais kijkt op. Hij ziet er afgetobd uit. ‘Ze onderzoeken de schade in haar hoofd. Het duurde lang voordat ze bij bewustzijn kwam.’

Ze laat zich op de stoel tegenover hem zakken en glimlacht zwakjes naar een langslopende verpleegkundige. ‘Ik bel straks meteen de leiding om te zorgen dat het kind dat hier verantwoordelijk voor is er niet mee wegkomt. Het is niet de eerste keer, hè? Weet je nog, dat gat in haar hoofd laatst?’

‘Merel,’ kapt Kais haar vermoeid af, ‘het zijn kinderen. Denk alsjeblieft eerst aan je dochter.’

Met een ruk schiet haar hoofd omhoog. ‘Daarom juist!’ Ze recht haar rug, spant haar spieren. ‘Alsjeblieft zeg, gisteren ging jouw werk nog ver boven de zorg voor je kinderen, en nu verwijt je mij -’

‘Ik verwijt je niets, Merel. Dit is gewoon niet het moment voor belletjes.’ Hij wijst naar de koffieautomaat in de hoek van de wachtkamer. ‘Pak een kop koffie en kom een beetje bij, ze komen vast snel vertellen hoe het met haar gaat.’

‘Niet boos zijn mama.’ Aiden grijpt haar moeder nog iets steviger vast. ‘De dokters gaan Jasmijn beter maken.’

Merel schudt licht haar hoofd als ze met Aiden naar de koffieautomaat loopt. ‘Wil je ook iets drinken, Aid?’

‘Ik wil naar huis.’

‘Ik neem je zo mee naar huis, liefje. Als de dokter is geweest gaan we naar huis.’

‘Bent u de ouders van Jasmijn?’ Er klotst wat koffie over de rand van de kartonnen beker die ze net uit de houder van het apparaat heeft getild, als Merel zich omdraait. Ze knikt naar de donkerharige vrouwelijke dokter die vlak naast Kais halt houdt en krijgt een vriendelijke knik terug.

‘Ik heb nieuws voor u.’

Met haar hoofd tussen haar handen kijkt Flora toe hoe de lijkbezorger haastig de laatste nagels in de kist slaat. Als hij opkijkt, laat ze haar armen naast naar lichaam zakken.

‘Het spijt me, mevrouw, ik had u en uw gezin een beter afscheid gegund.’

Ze kijkt naar haar twee meisjes, verscholen in haar moeders rokken. Sinds ze van de armenschool zijn thuisgekomen, hebben ze geen woord gezegd. Dat hoefde ook niet, de koets van de lijkbezorger, pal voor de deur, zei genoeg. Sinds de kolere – ook wel de ‘Aziatische braakloop’ genoemd – door de straten van Leiden raast, rijden die zwarte gevaarten dagelijks kriskras door de stad. Alleen de gegoede buurten slaan ze over. Alsof God, net als in het verhaal van Job, een weddenschap met de duivel heeft gesloten, om na te gaan hoe zwaar de last is die een arme dragen kan. Weet Hij niet dat de bodem al bereikt is? Dat de mannen in deze straten – en dan alleen die van het juiste kaliber, zoals Seger – aan het einde van de week het laatste restje hoop meebrengen?

Onwillekeurig grijpen Flora's vingers naar de vier guldens in haar roszak. De lijkbezorger heeft ze met ogen vol medelijden aan haar overhandigd. Zou hij er een gulden uit zijn eigen beurs bij hebben gedaan? Seger heeft het met raspende stem over drie munten in zijn broekszak gehad. Ze durfde ze niet te pakken, bang dat ze hem binnen de kortste keren achterna zou gaan. De ziekte lijkt erg besmettelijk. Daarom bergen ze Seger zo snel mogelijk op. Veilig in een kist en binnen luttele minuten onder de grond van het Grote Bolwerk, in een diep, zwart gat, net als haar twee jongens.

'Dominee Grootendorst is nog op de begraafplaats aan de Heerenpoort', doorbreekt de lijkbezorger de stilte in de donkere kamer. De medelijdende blik in zijn ogen heeft plaatsgemaakt voor ernst. 'Jannigje Nieman is ook niet meer onder ons, de dominee begraaft haar op dit moment.'

Jannigje. De zo geliefde vrouw van de water-en-vuurbaas aan het Vrouwenkerkhof. Wat zal er met de winkel gebeuren als Willem alleen voor zijn zes kinderen moet zorgen? Flora schudt licht haar hoofd als haar een andere, meer waarschijnlijke mogelijkheid te binnen schiet. Zal de oude mevrouw Nieman uit Den Haag willen overkomen om voor haar kleinkinderen te zorgen? De weeshuizen in de stad zitten overvol, dat lot zal de oude vrouw haar kleinkinderen toch wel besparen? Gelukkig kan zij het haar dochters besparen. Nog wel.

Gebonk op de buitenmuur haalt Flora uit haar overpeinzingen. Ze beseft wat dat geluid inhoudt; straks zal de ramp die haar ten deel is gevallen voor iedereen zichtbaar op de gevel staan, in haastig geschreven koeienletters: 'BESMETTING'. De grijsgrauwe bordjes verschijnen sinds enkele weken op allerlei huizen, waardoor elk weldenkend mens voorlopig met een grote boog om haar huis heen

zal lopen. Ze heeft dat zelf ook gedaan, de afgelopen weken, natuurlijk deed ze dat.

Het kuchje van de lijkbezorger doet Flora opkijken.

‘Mevrouw Derks?’

Flora probeert haar tranen weg te slikken en knikt beleefd. ‘Dank u meneer, we zullen naar de begraafplaats gaan.’ Ze reikt naar haar dochters en neemt hun koude knuistjes in de hare. Moeder geeft de meisjes een zacht duwtje in de rug, waardoor ze in beweging komen. Als verdoofd lopen ze gevierende voordeur uit, langs de zwarte koets en tientallen ogen, die zowel angst als medelijden weerspiegelen, richting de plek waar ze niet alleen hun geliefde man en vader, maar ook hun toekomst begraven.

2

Flora staart naar de zwartgeblakerde muur achter de potkachel. Een felle wind zwiept links van haar aanhoudend regen tegen het glas. Het glas waardoor nog maar enkele dagen geleden de nazomerzon haar weg naar binnen probeerde te vinden – tevergeefs, de doffe vensters houden het licht genadeloos uit haar leven.

De pollepel in haar hand roert onafgebroken in de meelpap die in de gietijzeren pot – haar enige – op de roestige kachel pruttelt. De zware geur van het mengsel van meel en water, samen met de scherpe azijngeur die alle restjes van de kolere uit huis moet laten verdwijnen, brengt haar rommelende maag verder in opstand. Heel even dwalen haar ogen naar de zak waarin het laatste reepje gedroogd spek zorgvuldig is opgeborgen.

Seger verraste hen ermee, op een vrijdagmiddag, nog voor de kolere een krappe vier weken geleden uitbrak. Gekregen van een vriend wiens broer was overgekomen uit Friesland, zei hij.

Het water loopt Flora zowel in de mond als in de ogen als ze terugdenkt aan het feestmaal dat ze die avond bereidden. Ze nodigden burens uit, ook Flora's broer Arien schoof aan. De stakker zag eruit alsof hij dagen niets had gegeten en waarschijnlijk was dat ook zo. Alweer zeker zes maanden terug verloor hij zijn baan toen zijn vingers in een weefgetrouw bleven haken. Ze drukte haar handen tegen haar oren toen Seger erover vertelde. Die had vanaf zijn plek in dezelfde fabriek het meeste gezien en gehoord. Het knarsen van de machine, geschreeuw, bloed.